

MŮŽE PROKURISTA PŘEKROČIT SVÉ ZÁSTUPČÍ OPRÁVNĚNÍ?

30. 4. 2015 / Kateřina Eichlerová

Tento příspěvek byl zpracován v rámci projektu PF UK PRVOUK P05 Soukromé právo pro XXI. století.

I. Základní vymezení

Rozsah zástupčího oprávnění prokuristy je nově vymezen v § 450 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také „NOZ“) tak, že prokurista je zmocněn zastupovat podnikatele v právních jednáních, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky, a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Zcizit nebo zatížit nemovitou věc je však prokurista oprávněn, je-li to výslovně uvedeno.

V obchodním zákoníku byl rozsah zástupčího oprávnění prokuristy vymezen v § 14 odst. 1 a 2 takto: Prokurou podnikatel zmocňuje prokuristu ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc (§ 14 odst. 1 první věta ObchZ); v prokuře nebylo zahrnuto oprávnění zcizovat nemovitosti a zatěžovat je, ledaže je toto oprávnění výslovně v udělení prokury uvedeno (§ 14 odst. 2 ObchZ).

Ve vymezení rozsahu zástupčího oprávnění prokuristy dochází k terminologickým změnám – pojem právní úkon je nahrazen pojmem právní jednání a pojem podnik je nahrazen pojmem obchodní závod;^[1] v důsledku toho ale nedochází ke změně v rozsahu zástupčího oprávnění. Za možnou obsahovou změnu lze považovat vložení slov „popřípadě pobočky“; filiální prokuře se věnují až v závěru článku. K vymezení prokury důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku uvádí, že se „zachovává standardní právní pravidlo, že prokuru může udělit jen podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku a že prokurista může jménem podnikatele právně jednat ve všech záležitostech, k nimž při provozu obchodního závodu běžně dochází, vyjma zcizování nebo zatěžování nemovitých věcí; k takovým právním jednáním se vyžaduje zvláštní zmocnění. Nově se však zavádí prakticky významný institut prokury pro pobočku, který je v jiných právních úpravách běžný a který existoval i ve zdejším právu až do r. 1964. Má-li tedy podnikatel obchodní závod s jednou nebo více pobočkami nebo má-li více obchodních závodů, bude moci udělit prokuru i jen pro určitou pobočku nebo pro určitý závod.“^[2]

Shrneme-li si výše uvedené, pak prokurista je oprávněn při tzv. prosté prokuře zastupovat podnikatele ve všech právních jednání, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, vyjma zcizování či zatěžování nemovitostí. V důvodové zprávě uváděný požadavek běžnosti těchto záležitostí není v zákoně výslovně vyjádřen a není tudíž dán. Prokurista je oprávněn zastupovat podnikatele ve všech věcech, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, nikoli jen v běžných věcech, ke kterým při provozu obchodního závodu dochází. K zastupování v běžných věcech, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, jsou oprávnění zástupci podnikatele v užším slova smyslu podle § 430 NOZ. Zástupčí oprávnění prokuristy je širší, než zástupčí oprávnění těchto osob.

Co je třeba rozumět provozem obchodního závodu, k němuž zákonodárce vztahuje rozsah zástupčího oprávnění prokuristy? Jde o konkrétní obchodní závod podnikatele? Má každý, kdo vstupuje do vztahu s konkrétním podnikatelem zastoupeným prokuristou, zkoumat, v jakém oboru daný podnikatel podniká, co je účelem jeho podnikání a jak je jeho obchodní závod zaměřen?

1. Prokura v judikatuře Nejvyššího soudu ČR

Podíváme-li se na soudobou rozhodovací činnost soudů, zdálo by se, že odpověď na tuto otázku má být kladná. Klíčovým se jeví usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 2720/2009 ze dne 28. 4. 2010 ve věci RESIDENCE PARK TŘEBEŠ, s. r. o. dostupné na www.nsouid.cz, které bylo zařazeno do kategorie B, tj. mezi významná rozhodnutí nezařazená mezi rozhodnutí určená k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. V rámci rejstříkového řízení o změně jednatelů a jediného společníka u společnosti s ručením omezeným se řešila platnost smlouvy o převodu obchodního podílu v této společnosti uzavřené za nabyvatele jeho prokuristou. Soud I. stupně návrh na zápis požadovaných změn zamítl s odůvodněním, že smlouva je absolutně neplatná, protože prokurista nebyl oprávněn ji za nabyvatele uzavřít. Správnost tohoto závěru potvrdil odvolací soud s odůvodněním, že rozsah prokuristova zástupčího oprávnění je dán rozsahem předmětu podnikání podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku. Nejvyšší soud odmítl závěr odvolacího soudu o tom, že je třeba vycházet při vymezení rozsahu prokuristova zástupčího oprávnění z předmětu podnikání zapsaného v obchodním rejstříku, ztotožnil se ale s tím, že pro rozsah zástupčího oprávnění prokuristy je rozhodující souvislost s provozem konkrétního podniku podnikatele, z čehož dovodil, že je třeba „v každém jednotlivém případě zkoumat, zda smlouva o převodu obchodního podílu byla uzavřena při provozu podniku dotčeného podnikatele či nikoliv.“

2. Prokura - historický exkurs

Podíváme-li se do historie, zjistíme, že prokura v obdobné podobě, jak ji známe dnes, byla do právního řádu, zavedena zákonem č. 1/1863 ř. z., všeobecný obchodní zákoník, a smyslem zavedení této zvláštní plné moci bylo zjednodušení obchodního styku a ukončení pochybností o rozsahu zástupčího oprávnění prokuristy.[3] Prokura byla zavedena jako taková plná moc, ohledně níž osoby vstupující do vztahu s podnikatelem[4], který prokuru udělil, se mohly spolehnout jen na zápis této skutečnosti v obchodním rejstříku při jednání s prokuristou jako zástupcem podnikatele a právo po nich nevyžadovalo, aby zkoumaly další okolnosti, které z obchodního rejstříku nebyly seznatelné. Prvorepubliková doktrína se zcela jednoznačně přiklonila k závěru, že prokurista je alter ego podnikatele a že je oprávněn ke všem právním jednáním, které s sebou přináší provoz jakékoli obchodní živnosti, nejen konkrétní živnosti podnikatele, vycházejíc z čl. 42 všeobecného obchodního zákoníku a závěrů Norimberské konference.[5]

Vymezení prokury ve všeobecném obchodním zákoníku znamenalo odklon od staršího rakouského práva, podle něž rozsah prokury byl vázán na konkrétní podnikatelskou činnost podnikatele a prokura mohla být s účinky pro třetí osoby rozhodnutím podnikatele i dále zúžena.[6] Shodně byl rozsah prokury vymezen i v § 73 odst. 1 zákona č. 141/1950 Sb., tzv. „středního“ občanského zákoníku: Udělení prokury zmocňuje ke všem úkonům, k nimž dochází při provozu jakékoli podnikové činnosti, i když je k nim jinak třeba zvláštní plné moci.

3. Prokura - pozitivní vymezení

Z jazykového hlediska je možné vyložit slova „právní jednání, k nimž dochází při provozu obchodního závodu“ uvedená v § 450 odst. 1 NOZ, jak způsobem, který učinil Nejvyšší soud ČR ve výše zmíněném rozhodnutí (užší výklad), tak i způsobem, který by odpovídal prvorepublikové doktríně či poválečné zákonné úpravě (širší výklad). Pro nalezení správného výkladu základního ustanovení týkajícího se rozsahu zástupčího oprávnění prokuristy je třeba se zabývat účelem a smyslem prokury. Co je tedy účelem a smyslem prokury? Účelem i smyslem prokury je obdobně jako v jiných případech zastoupení zapisovaných do obchodního rejstříku (zastoupení obchodní korporace členem statutárního orgánu, zastoupení podnikatele vedoucím odštěpného závodu), aby osoby vstupující s osobou zapsanou jako prokurista do právního styku se mohly spolehnout na to, že jednání osoby zapsané jako prokurista v konkrétním případě je pro podnikatele, o jehož prokuristu jde, závazné, a proto je i rozsah jejich zástupčího oprávnění jednoznačným způsobem stanoven zákonem a neponechán na vůli podnikatele.[7] Má-li tento cíl být naplněn, nelze po třetích osobách vyžadovat, aby zkoumaly další okolnosti, které nejsou seznatelné z obchodního rejstříku.

Z obchodního rejstříku má sice být seznatelný předmět podnikání konkrétního podnikatele, tento údaj je ale většinou s ohledem na dosavadní praxi nejen samotných podnikatelů, ale především rejstříkových soudů zcela zavádějící, neurčitý a do jisté míry i klamavý, pokud jde o vymezení určité podnikatelské činnosti, které se podnikatel věnuje či se chce věnovat.[8]

Na základě výše uvedeného se tak kloním k závěru, že je třeba výraz „v právních jednáních, k nimž dochází při provozu obchodního závodu“ uvedený v § 450 odst. 1 NOZ vykládat ve shodě s prvorepublikovou doktrínou a středním občanským zákoníkem jako ve všech věcech, k nimž obecně při podnikání dochází, a je tak třeba závěr Nejvyššího soudu ČR, který zaujal ve výše citovaném rozhodnutí, odmítnout jako nesprávný. Navíc sám Nejvyšší soud ČR ve výše citovaném rozhodnutí konstatoval, že nerozhoduje zapsaný předmět podnikání, ale skutečný charakter konkrétního podniku (dnes obchodního závodu). Skutečný charakter obchodního závodu je zcela znám podnikateli, o jehož obchodní závod jde. Méně či vůbec je skutečný charakter obchodního závodu zřejmý třetím osobám, s nimiž prokurista zastupující podnikatele vstupuje do právního styku. To je další argument, proč rozsah prokury nemůže být vymezen v závislosti na charakteru konkrétního obchodního závodu. Mělo by to totiž fatální důsledky pro bezpečnost obchodního styku.

Závěr Nejvyššího soudu ČR totiž znamená, že každý, kdo vstupuje do vztahu s podnikatelem zastoupeným prokuristou, má nad rámec zápisu prokury v obchodním rejstříku, zkoumat, jakému podnikání se daný podnikatel skutečně věnuje a zda uzavíraná transakce má s tímto podnikáním souvislost. Dodržení tohoto požadavku je velmi nákladné, pro ověření dalších relevantních okolností je nutný dostatek času, energie i peněžních prostředků. Výsledek je ale i nejistý. Při tomto výkladu totiž nelze vyloučit pochybnost o tom, zda prokurista mohl či nemohl za podnikatele v konkrétní věci jednat. Přiklonění se k tomuto závěru tak nutně musí vést k potlačení významu prokury v obchodním styku a postavení prokuristy nikoli do pozice alter ega podnikatele, ale spíše na roveň zástupce podnikatele podle § 430 NOZ. Závěr Nejvyššího soudu ČR je tak třeba odmítnout jako nesprávný, neboť navazuje na starorakouskou úpravu, která byla všeobecným obchodním zákoníkem a následně i středním občanským zákoníkem jako nedostatečná překonána.

Věcmi, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, je tak nutno rozumět všechny záležitosti, ke kterým může docházet při podnikání, nejen v souvislosti s konkrétním obchodním závodem.

4. Prokura - negativní vymezení

Prokura je tak zásadně neomezeným a vůči třetím osobám neomezeným[9] zmocněním podobně, jako tomu je u generálního

zástupčího oprávnění statutárních orgánů právnických osob. Na rozdíl od generálního zástupčího oprávnění však u prokury k určitému omezení dochází ze zákona a z její definice. V obou případech jde o výjimky.

1. Zákonné omezení prokury:

- a. Prokurista nemůže zcizovat a zatěžovat nemovitosti, ledaže je to v prokuře výslovně uvedeno (§ 450 odst. 1 in fine NOZ).
- b. Prokurista není oprávněn přenést prokuru na někoho jiného ani udělit další prokuru, a to ani v případě, že by to bylo v prokuře výslovně uvedeno (§ 451 NOZ). Zákaz prokuristy přenést prokuru na jiného byl ve všeobecném obchodním zákoníku obsažen (čl. 53) a z tohoto zákazu se dovozoval i zákaz udělit prokuru dalšímu, tj. udělení plné moci stejného rozsahu jako měl prokurista jako zmocněnec. Nicméně obojí bylo se souhlasem podnikatele možné.^[10] Občanský zákoník v § 451 in fine možnost souhlasu podnikatele s přenosem prokury či udělením prokury za podnikatele prokuristou výslovně vylučuje, protože jako důsledek připuštění přenesení prokury či udělení další prokury stanoví právní irelevanci takového ujednání.

2. Definiční omezení prokury:

- a. Prokurista nemůže vykonávat práva a plnit povinnosti, které výlučně náležejí podnikateli; F. Rouček jako příklad uvádí povinnost svědčit.^[11] Prokurista obchodní korporace také nemůže činit taková jednání, která výlučně náležejí orgánům obchodní korporace nebo jejich členům, ať už mají povahu právních jednání či nikoli (svolání valné hromady, podání žaloby na neplatnost usnesení valné hromady). Půjde-li ale o prokuristu člena obchodní korporace, je v rámci prokury prokurista oprávněn zastupovat člena při výkonu veškerých jeho členských práv (např. jej zastupovat na valné hromadě, jde-li o kapitálovou společnost, apod.).^[12]
- b. Prokurista nemůže činit právní jednání, které nemá žádnou souvislost s podnikáním. Z tohoto důvodu nemůže za podnikatele fyzickou osobu např. vyhotovit závět či dát za podnikatele výpověď z nájmu bytu, který podnikatel užívá pro bydlení své rodiny.^[13] Prokurista podnikatele fyzické osoby tak není oprávněn jej zastupovat v soukromé sféře nesouvisející s podnikáním. Právní jednání prokuristy v těchto věcech nebude podnikatele zavazovat jen tehdy, pokud ze samotného jednání výslovně vyplyne, že se netýká podnikání. Kupuje-li např. prokurista jménem podnikatele fyzické osoby rekreační chalupu s rozsáhlými pozemky, je podnikatel takovým jednáním vázán, protože i vlastnictví rekreační chalupy může sloužit k podnikání (může v ní být vybudován penzion, případně může sloužit k rekreaci zaměstnanců podnikatele, apod.), ledaže je ve smlouvě uvedeno, že se koupě uskutečňuje pro soukromé účely podnikatele. Absence souvislosti s podnikáním se uplatní jen v případě podnikatele fyzické osoby, u kterého je třeba odlišovat podnikatelskou a soukromou sféru. V případě podnikatele právnické osoby, typicky obchodní korporace, tomu ale tak nebude. U podnikatele právnické osoby, která byla založena za účelem podnikání, je při jakémkoli jejím právním jednání dána souvislost s podnikáním.
- c. Prvorepubliková doktrína rovněž dovodila, že prokurista není oprávněn bez ohledu na to, zda mu byla udělena prostá či rozšířená prokura, s obchodním závodem podnikatele jako celkem nakládat; prokurista tak nemůže obchodní závod převést, propachtovat či zastavit jeho provoz.^[14] Tato výjimka se týká obchodního závodu podnikatele jako celku, nikoli jeho více či méně podstatných částí.

Podíváme-li se na výše vyjmenovaná omezení prokuristy, v případě uvedeném pod bodem 1 písm. a) a 2 písm. c), jde o omezení, která směřují k ochraně podnikatelem nabytého majetku – nemovitostí, resp. samotného obchodního závodu, zákon však prokuristovi neukládá žádné omezení ve vztahu k nabytí majetku pro podnikatele.

Dílčí shrnutí I.

Lze tak uzavřít, že prokurista je oprávněn zásadně (až na výše uvedené výjimky) jednat za podnikatele ve všech věcech, ke kterým dochází či může docházet při podnikání.^[15] Prokurista je tudíž univerzálním zástupcem podnikatele při podnikání, i kdyby ke konkrétnímu jednání bylo potřeba zvláštní plné moci. Rozsah zástupčího oprávnění prokuristy je v případě prosté prokury či rozšířené prokury u všech podnikatelů stejný a okolnosti konkrétního případu nemohou hrát roli. Jedině při tomto výkladu je možné docílit toho, aby prokura plnila funkci široké obchodní plné moci shodně svým obsahem a rozsahem pro všechny podnikatele a tím naplňovala požadavek na právní jistotu jak třetích osob, které prostřednictvím prokuristy vstupují do právních vztahů s podnikatelem, v závaznost jednání prokuristy pro podnikatele, tak právní jistotu samotného podnikatele, že jednání jeho prokuristy mu bude přičítáno. Jedině při tomto výkladu je možno naplnit požadavek na bezpochybnost o obsahovém rozsahu prokury.^{[16] [17]}

II. Procesní souvislosti a pověřování dalších zástupců

Zastupování prokuristy není omezeno jen na hmotněprávní věci, ale vztahuje se i na věci procesní. Všeobecný obchodní zákoník to v čl. 42 zakotvoval výslovně („prokura zmocňuje ke všem druhům soudních i mimosoudních úkonů“) a doktrína dovozovala i právo činit trestní oznámení v souvislosti s podnikáním.^[18] V čl. 42 všeobecného obchodního zákoníku bylo dále zakotveno i právo prokuristy udělovat za podnikatele plné moci a odvolávat je. Je pochopitelné, že všeobecný obchodní zákoník obsahoval výslovnou

úpravu o právu prokuristy zastupovat podnikatele v soudních i mimosoudních věcech a právo zmocňovat za podnikatele k jednání další osoby, protože institut prokury ve všeobecném obchodním zákoníku byl novým institutem, který si žádal podrobného vymezení.

Prokura v pozdějších právních úpravách (střední občanský zákoník či obchodní zákoník) však již novým institutem nebyla. Absence podrobného vymezení tak neznamená, že v prokuře tato oprávnění prokuristy již nejsou zahrnuta. Aby bylo možno tento závěr dovodit, nestačilo by pouhé mlčení zákonodárce, ale muselo by dojít k jejich výslovnému vyloučení z obsahu prokury. Z žádné důvodové zprávy k pozdějším právním předpisům zahrnujícím úpravu prokury neplyne, že se zákonodárce chtěl v tomto ohledu odchýlit od předchozích úprav a zúžit rozsah prokury jen na hmotněprávní věci bez možnosti prokuristy pověřovat zastupováním další osoby.

Závěr o zachování obsahově shodného rozsahu historické a dnešní prokury v dnešní době, pokud jde o právo prokuristy zastupovat podnikatele v soudních a správních řízeních a pověřovat zastupováním další osoby, nenašel odezvu v soudním rozhodování nejspíše proto, že nebyl současnou doktrínou dostatečně formulován. A tak máme dvě rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, která jsou v rozporu s výše předestřenými závěry.

V prvním rozhodnutí Nejvyšší správní soud dovodil, že prokurista není oprávněn jednat v řízení před správcem daně s odůvodněním, že v zákonném vymezení prokury zmocnění zastupovat daňový subjekt v daňovém řízení samo o sobě obsaženo není, neboť placení daní není právním úkonem týkajícím se provozu podniku, nýbrž právním úkonem vztahujícím se k podnikateli. [19] Tento závěr Nejvyšší správní soud opřel o dva argumenty.

První argument dovodil z rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu ČR v jedné trestní věci a shrnul jej následovně: *„zákonné postavení prokuristy nezakládá bez dalšího oprávnění či dokonce povinnost prokuristy jednat za podnikatele v oblasti úkonů, jež činí samotný podnikatel jako daňový subjekt vůči státu. Plnění daňové povinnosti vůči státu tedy nespadá do obsahu pojmu „provoz podniku“.“*

Druhý argument pak byl ten, že v případě udělení plné moci prokuristou další osobě, jde o substituční plnou moc, na kterou je třeba aplikovat obecná pravidla o substituci. Druhý argument je možné vyvrátit s poukazem na historický vývoj institutu prokury tím, že rozsah zástupčího oprávnění prokuristy v sobě zahrnuje i udělování plných mocí, je-li dána souvislost s podnikáním; jediné, co se prokuristovi zapovídá je udělení prokury. A právě proto, že se prokuristovi výslovně zapovídá udělení prokury, lze a contrario dovodit, že plné moci užšího rozsahu, než má prokura, udělovat může, jinak by totiž nebylo nutné toto pravidlo v zákoně výslovně uvádět. Obecná pravidla o substituční plné moci tak nelze použít.

Pokud jde o první argument, Nejvyšší správní soud ČR odkazuje na rozhodnutí v trestní věci, konkrétně na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 11 Tdo 972/2003, dostupné na www.nsoud.cz, publikovaného pod č. 48/2005 Sbírky rozhodnutí a stanovisek. Z tohoto rozhodnutí především plyne, že nelze prokuristovi přičítat k tíži, že za podnikatele nebyly odvedeny povinné platby za poplatníka. S tím lze souhlasit. Z udělení prokury bez dalšího prokuristovi žádné neplynou povinnosti; udělení prokury zakládá pro prokuristu oprávnění za podnikatele jednat, nikoli povinnost tak činit. Skutečnost, že je prokurista oprávněn v nějaké věci jako zástupce podnikatele jednat, neznamená bez dalšího, že je k tomu také povinen. Povinnost prokuristy v určité věci za podnikatele jednat není dána zákonem, jako je tomu v případě jeho oprávnění jednat, ale plyne z obsahu smluvního závazku mezi ním a podnikatelem.

Ze závěrů Nejvyššího soudu v dané trestní věci o tom, že prokurista nemá povinnost plnit za podnikatele jeho daňové povinnosti, tak bez dalšího neplyne, že k tomu nemůže být oprávněn. Je-li prokurista nečinný (což byl souzený případ), pak nelze pravidla o prokuře aplikovat, ale je nutno použít pravidla pro porušení smluvních povinností, byly-li v tomto směru nějaké mezi prokuristou a podnikatelem sjednány. Jedná-li však prokurista a jde ve shodě s výše uvedeným o věc související s podnikáním, je takové jednání přičitatelné podnikateli, i kdyby bylo třeba zvláštní plné moci. Zvláštní plnou mocí je třeba rozumět i plnou moc pro zastupování v daňovém řízení. Vzhledem k tomu, že v daném případě šlo o společnost s ručením omezeným a nikoli o podnikatele fyzickou osobu, není dána žádná pochybnost o tom, že daňové povinnosti této společnosti měly souvislost s podnikáním, a proto prokuristé byli oprávněni zastupovat konkrétní společnost v daňovém řízení; argumentace soudu, že plnění daňové povinnosti nespadá do obsahu pojmu provoz podniku, neobstojí.

Na tento rozsudek navázal Nejvyšší správní soud ČR dalším usnesením ze dne 24. 6. 2010, č. j. 1 As 53/2010 - 92, ve věci Prefa Pardubice a.s., dostupným na www.nssoud.cz, v němž názor o nemožnosti prokuristy zastupovat podnikatele na základě prokury rozšířil ze zastupování v daňovém řízení na jakékoli soudní řízení správní s odůvodněním, že i taková řízení se týkají podnikatele, nikoli provozu jeho podniku. Konkrétně je v bodě 24 citovaného usnesení uvedeno: *„Ustanovení § 33 odst. 4 s. ř. s. prokuristovi [narozdíl např. od § 21 odst. 1 písm. d) o. s. ř.] výslovně nepřiznává procesní oprávnění jednat za právnickou osobu v předmětném soudním řízení správním a ze samotného zákonného vymezení prokury takové oprávnění nevyplývá. Aby byl prokurista oprávněn zastupovat společnost v soudním řízení správním, muselo by takové zmocnění být výslovně obsaženo např. v listině o udělení*

prokury či v samostatné plné moci.“

I v tomto rozhodnutí tak Nejvyšší správní soud setrval na předchozím nesprávném právním názoru. Toto usnesení je klíčovým, neboť na jeho základě začali být prokuristé odmítáni jako zástupci podnikatele i ve správních řízeních, opět s odůvodněním, že správní řízení nemají souvislost s vlastním provozem podniku.[20]

Dílčí shrnutí II.

I v případě stávající právní úpravy, tak s přihlédnutím k historickému vývoji institutu prokury lze uzavřít, že prokura v sobě zahrnuje právo prokuristy zastupovat podnikatele v procesních věcech, a to nejen soudních, ale i správních, a zmocňovat k zastupování podnikatele další osoby. Obecné pravidlo o tom, že zástupce jedná osobně a dalšího zástupce může pověřit, je-li to se zastoupeným ujednáno nebo vyžaduje-li to nutná potřeba[21], nelze aplikovat, protože právo prokuristy pověřit zastupováním další osoby je přímo zahrnuto v prokuře. Lze argumentovat i tím, že kdyby tomu tak být nemělo, nebylo by třeba výslovného pravidla o tom, že prokurista není oprávněn jinému udělit prokuru, a to právě proto, že jiné plné moci (hmotněprávní, procesní i zvláštní) udělit může.

III. Překročení prokury nebo jednání mimo její rámec?

Vypořádali jsme se s otázkou rozsahu zástupčího oprávnění prokuristy. Můžeme se tak konečně zabývat otázkou případného překročení jeho zástupčího oprávnění. Předně je třeba konstatovat, že v ustanoveních občanského zákoníku, v nichž se nachází výslovná úprava prokury, nenalezneme o překročení zástupčího oprávnění prokuristy ničeho. Podíváme-li se do mnohokrát zmiňovaného všeobecného obchodního zákoníku, zjistíme z jeho čl. 55, že v případě prokury na rozdíl od tzv. obchodního zmocněnce (jde vlastně o zástupce podnikatele v užším smyslu podle § 430 NOZ) se o překročení prokury vůbec neuvažuje a v úvahu přichází pouze případ, kdy se někdo vydává za prokuristu, ač jím není.[22]

Skutečnost, že obchodní zmocněnec mohl své oprávnění překročit a prokurista nikoli, plyne podle mě z toho, že prokura je takovou zvláštní obchodní plnou mocí, jejíž rozsah je zákonem dán pro všechny prokuristy stejně a je vymezen zcela určitě a nepochybně. Nemohou tak vznikat pochybnosti o tom, zda prokurista jedná v rámci prokury anebo mimo ni.

Institut překročení zmocnění je určen právě a jen pro případy, kdy mohou vznikat pochybnosti o rozsahu zástupčího oprávnění (srov. § 431 NOZ týkající se překročení zástupčího oprávnění zástupce podnikatele podle § 430 odst. 1 NOZ a jednání nepravého zástupce podle § 430 odst. 2 či § 446 odst. 1 NOZ). Jedná-li osoba, která je prokuristou, mimo rámec prokury, nejde v takovém případě o jednání prokuristy, ale o jednání nezmocněného jednatele.[23] Tak tomu bude zejména v případě, kdy je prokuristovi udělena jen prostá prokura a on za podnikatele uzavře smlouvu o zcizení nemovitostí.

Jedná-li prokurista mimo rámec prokury, je třeba aplikovat § 440 odst. 1 NOZ. Takové jednání prokuristy bude podnikatele zavazovat jen tehdy, pokud jej podnikatel schválí bez zbytečného odkladu.

I kdybychom jednání prokuristy mimo rámec prokury chtěli kvalifikovat jako překročení a nikoli jako jednání bez zmocnění, ustanovení § 446 odst. 1 NOZ, které se má aplikovat v případech překročení při smluvním zmocnění, bychom stejně nemohli použít. Důvod spočívá v tom, že o rozsahu prokury nemá panovat žádná pochybnost (samozřejmě jen za předpokladu, že se opustí názor, že rozsah zástupčího oprávnění prokuristy je determinován charakterem konkrétního obchodního závodu). Pro případ absence pochybnosti nás totiž § 446 odst. 1 NOZ vrací k obecné úpravě obsažené v § 440 odst. 1 druhá věta o. z, která upravuje jednání bez zmocnění, tj. i mimo zmocnění.

Na prokuristu podle mého názoru nelze aplikovat § 431 NOZ. Toto ustanovení je systematicky zařazeno pod rubriku zastoupení podnikatele po bok s § 430 NOZ, který upravuje zástupce podnikatele v užším smyslu a nepravého zástupce podnikatele jednajícího v provozovně podnikatele a vztahuje se jen k těmto případům zastoupení. V § 430 a § 431 nejsou upraveny všechny případy zastoupení podnikatele; nelze odhlédnout od toho, že pod tuto rubriku úprava prokury není zahrnuta. Tato ustanovení nelze chápat jako obecná k ostatním případům zastoupení podnikatele, která se mají subsidiárně použít; mají spíše doplňkovou povahu. Název rubriky by si z tohoto důvodu spíše zasloužil zpřesnění na „některá zastoupení podnikatele“.

Vedle systematického výkladu lze argumentovat i výkladem historickým; ustanovení obdobné § 431 NOZ bylo obsaženo v § 15 odst. 2 ObchZ a vztahovalo se tak jen k zastoupení podnikatele v užším smyslu, které bylo upraveno v § 15 odst. 1 ObchZ. Především však by § 431 NOZ neměl být na prokuristu aplikován proto, že řeší problematiku překročení zástupčího oprávnění, ke kterému v případě prokuristy nemůže dojít, jak bylo vysvětleno výše.

Pro úplnost dodávám, že je významné uvědomit si rozdíl mezi překročením zástupčího oprávnění podle § 431 a § 446 NOZ. V obou případech shodně platí, že zastoupený podnikatel nebude zavázán, pokud druhá strana měla a mohla z okolností bez pochybnosti poznat, že zástupce zástupčí oprávnění zjevně překračuje (v § 431 NOZ jsou použita jiná slova, ale smysl je podle mě týž). Rozdíl

ale mezi oběma případy je v tom, že v prvním případě došlo-li k překročení a druhá strana nemohla a neměla poznat, že se o překročení jedná, je podnikatel bez dalšího jednáním zástupce vázán a tuto skutečnost nemůže nijak zvrátit, ve druhém případě zastoupený podnikatel může hrozbu závaznosti takového právního jednání pro sebe odvrátit tím, že bez zbytečného odkladu druhé straně oznámí svůj nesouhlas.

IV. Filiální prokura

Závěry, které byly výše učiněny o rozsahu zástupčího oprávnění prokuristy a o (ne)překročení prokury, resp. jednání mimo prokuru, byly použitelné za účinnosti obchodního zákoníku a jsou použitelné i nyní za účinnosti nového občanského zákoníku.

Jaký vliv na tyto závěry má skutečnost, že do vymezení prokury byla zakotvena v § 450 NOZ možnost udělovat prokuru jen pro pobočku, resp. pro jednotlivý obchodní závod? Má tato okolnost nějaký vliv na rozsah zástupčího oprávnění prokuristy?

V důvodové zprávě, jak bylo v úvodu citováno, se uvádí, že se zavádí prakticky významný institut prokury pro pobočku, který existoval v českém právu do roku 1964.

Podíváme-li se do historie, zjistíme, že všeobecný obchodní zákoník filiální prokuru výslovně neupravoval, nicméně doktrína její existenci uznávala. Považovala ji však za vnitřní omezení ve smyslu čl. 43 všeobecného obchodního zákoníku, které nebylo vůči třetím osobám účinné.^[24]

S výslovným zakotvením filiální prokury se můžeme tak setkat až ve středním občanském zákoníku (§ 76 odst. 1). Chybí však jakékoli stanovisko ať již soudní praxe či doktríny o tom, zda filiální prokura v důsledku výslovné úpravy v zákoně si ponechala charakter vnitřního omezení neúčinného vůči třetím osobám zakládající jen odpovědnost prokuristy při jeho nedodržení anebo byla považována za okolnost zužující rozsah prokury. Vzhledem k tomu, že i ve středním občanském zákoníku bylo v prokurě podle § 73 zahrnuto oprávnění ke všem úkonům, k nimž dochází při provozu jakékoli podnikové činnosti, domnívám se, že v případě pobočky se také jednalo stejně jako za předchozí právní úpravy pouze o vnitřní omezení a nikoli o zúžení ve všech věcech, k nimž dochází při provozu konkrétní pobočky, protože v takovém případě by byl rozsah zástupčího oprávnění prokuristy proměnlivý v závislosti na charakteru toho či onoho závodu a do právních vztahů by byla či mohla být vnášena pochybnost o tom, zda je prokurista ke konkrétnímu jednání oprávněn či nikoli.

Ke stejnému závěru dospívám i v případě filiální prokury podle nového občanského zákoníku. Nemá-li se v právních vztazích připustit pochybnost o tom, zda prokurista byl či nebyl oprávněn konkrétní právní jednání učinit, a má se zachovat, resp. prosadit základní účel prokury, je třeba filiální prokuru chápat jako vnitřní omezení, které nemá vůči třetím osobám účinky a které nikterak neuznává základní vymezení prokury o oprávnění prokuristy činit právní jednání, k nimž dochází při podnikání, jen na právní jednání, k nimž dochází při provozu konkrétní pobočky.

Závěr

Všechna uvedená soudní rozhodnutí svědčí o hlubokém nepochopení smyslu prokury a o okleštění jejího významu v současné právní praxi. Konstantní judikatura nejvyšších soudů vykládá rozsah prokury podstatně užší, než by tomu mělo být. Domnívám se, že změna judikatury na základě výše předestřené právní argumentace je možná. Nezmění-li se soudní praxe, lze de lege ferenda uvažovat o výslovné úpravě podrobného vymezení prokury tak, že prokura zmocňuje ke všem druhům soudních a správních úkonů a mimosoudních jednání, která souvisí s jakýmkoli podnikáním a opravňuje prokuristu k pověřování a odvolávání dalších zástupců.

Rovněž lze uvažovat o výslovném zakotvení zákonného ustanovení stanovujícího, že prokura udělená pro pobočku či obchodní závod je vnitřním omezením, které nemá účinků vůči třetím osobám.

Tento článek byl zpracován v rámci projektu PF UK PRVOUK P05 Soukromé právo pro XXI. století a publikován v časopisu Obchodní právo (2014, roč. 23, č. 7, s. 263-274). Převzat byl se souhlasu autorky i redakce časopisu.

1. V souvislosti s novou právní úpravou používám termín obchodní závod. Rozebírám-li dosavadní judikaturu, v níž se vyskytuje pojem podnik, neodkláním se od něj. Mezi pojmem podnik a obchodní závod lze sice najít některé odlišnosti, ty však z hlediska zkoumaného tématu prokury nejsou klíčové, a tak je možno tyto pojmy používat do určité míry promiscue.
2. Eliáš, K. a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, s. 212.
3. Randa, A.: Soukromé obchodní právo rakouské (1908). Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008, s. 137.
4. I ve vztahu k historické úpravě prokury používám pro zjednodušení pojmu podnikatel v dnešním významu, byť všeobecný obchodní zákoník ve vztahu k prokurě hovořil o vlastníkovi závodu (principálovi) a „střední“ občanský zákoník používal výrazu podnik v subjektivním smyslu.
5. Randa, A., cit. dílo, s. 136. Shodně i Hermann-Otavský, K.: Komentář ke všeobecnému zákoníku obchodnímu. Praha 1929, s. 94; Rouček, F.: Československé právo obchodní, II. část zvláštní Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939,

- s. 36 a násl.
6. Randa, A., cit dílo, s. 136.
  7. V tomto příspěvku zkoumané otázky neřeším z hlediska kolektivní prokury.
  8. Jako předmět podnikání je většinou v zakladatelském právním jednání u obchodních korporací uveden výčet podnikatelských oprávnění, kterých je či chce být obchodní korporace držitelem. Zápis takového předmětu podnikání do obchodního rejstříku tak dubluje evidence podnikatelských oprávnění, ať již údaje uvedené v živnostenském rejstříku nebo jiné evidenci podnikatelských oprávnění. V případě volné živnosti pak vůbec není zřejmé, jaké činnosti se podnikatel věnuje či má záměr se věnovat, zda všem oborům činnosti tvořících volnou živnost nebo jen některým. Předmět podnikání tak vůbec nenaplnuje svůj smysl. Předmět podnikání by totiž ve své podstatě měl vymezit v případě obchodních korporací účel, pro který jsou založeny a jehož naplňování je členům orgánů obchodní korporace uloženo a který hraje význam např. při posouzení zákazu konkurence apod. V tomto duchu vyznívá i rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 26. listopadu 2010 sp. zn. 7 Cmo 66/2010. Odklon od předchozí praxe však nepozorují.
  9. Je třeba odlišovat omezení v rozsahu prokury, které je tzv. vnitřním omezením bez účinků vůči třetím osobám, a omezení ve způsobu výkonu prokury v případě, že je udělena kolektivní prokura, která již účinky vůči třetím osobám má.
  10. Hermann-Otavský, K.: cit. dílo, s. 104.
  11. Rouček, F.: cit. dílo s. 37.
  12. F. Rouček v cit. díle na s. 36 výslovně uvádí, že prokurista je oprávněn učinit z podnikatele společníka v obchodní společnosti.
  13. Outlá, A. uvádí jako příklad právního jednání, které nemá žádnou souvislost s podnikáním, nakládání s osobním majetkem podnikatele. In Eliáš, K., Bejček, J., Hajn, P., Ježek, J. a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 104.
  14. Rouček, F.: cit. dílo s. 37.
  15. Rouček tamtéž příkladmo uvádí, že prokurista je oprávněn k rozšíření obchodního závodu, zřízení odštěpného závodu, převzetí směnečných závazků či učinění podnikatele členem obchodní korporace.
  16. Naproti tomu význam povahy podniku a okolnosti konkrétního případu pro stanovení hranic pojmu provoz podniku, nově provoz obchodního závodu, zmiňuje S. Plíva in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 46; nebo obdobně Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl. 4. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 190.
  17. Nelze si nevsimnout, že ve všech třech v tomto článku podrobně rozebíraných soudních rozhodnutích šly závěry soudu proti vůli podnikatele, o jehož prokuristu se jednalo: v první věci podnikatel chtěl prostřednictvím prokuristy nabýt obchodní podíl, ve druhé chtěl podat dodatečné daňové přiznání a ve třetí chtěl podat správní žalobu (o druhé a třetí věci je pojednáno dále). Ani v jednom z těchto případů soudní řízení neinicioval podnikatel se záměrem vyvázat se z jednání svého prokuristy či druhá smluvní stran. Ve všech případech to byly státní orgány, soudy či jeho úřady, které jednání učiněné prokuristou zpochybnily jako přičitatelné podnikateli.
  18. Rouček, F.: cit. dílo s. 36.
  19. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 6. 2010, č. j. 1 Afs 32/2010 – 86, ve věci Nedcon Bohemia, s. r. o. dostupný na www.nssoud.cz. V konkrétním případě šlo o to, že prokuristé společnosti s ručením omezeným zmocnili daňového poradce k veškerým úkonům před správcem daně podle daňového řádu.
  20. Setkala jsem se s pár případy, kdy toto usnesení bylo použito jako argument správního úřadu pro odmítnutí prokuristy jako zástupce podnikatele. Nemám dostatek podkladů pro to, abych mohla vyhodnotit, zda šlo o výjimku anebo o standardní přístup.
  21. Ustanovení § 438 NOZ Předtím obdobné pravidlo bylo zakotveno v § 24 starého občanského zákoníku a ve vztahu ke smluvnímu zastoupení byla pravidla o udělení substituční plné moci zakotvena v § 33a. Nicméně i § 33a bylo třeba vykládat v návaznosti na § 24 starého občanského zákoníku a dovodit, že požadavek na výslovné zakotvení práva prokuristy zmocňovat další osoby do prokury je přepjatý, protože samo udělení prokury v sobě toto oprávnění prokuristy zahrnuje.
  22. Čl. 55 Všeobecného obchodního zákoníku zní: „Kdo by, neobdržev prokury anebo plnomocenství obchodního, nějakou záležitost obchodní jakožto prokurista anebo jako plnomocník obchodní smluvil, též plnomocník obchodní, který by, smluviv se o obchod nějaký, plnomocenství své překročil, osobně zavázán jest osobě jiné podle práva obchodního; osoba jiná může ho, jak sama chce, o nahrazení škody anebo o vyplnění pohnatí. Závazek tento nemá, jestliže osoba jiná, vědouc, že prokury anebo plnomocenství není, anebo že toto bylo překročeno, s ním se v jednání dá.“
  23. Odlišně a tudíž nesprávně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2004 sp. zn. 21 Cdo 2207/2003, v němž se Nejvyšší soud ČR vůbec nezabýval odlišením překročení zástupčího oprávnění a jednání mimo zástupčí oprávnění, v důsledku čehož konstatoval, že uzavření zástavní smlouvy na nemovitosti při prosté prokure je překročením prokury, na které se má aplikovat pro absenci zvláštní úpravy v obchodním zákoníku ta ustanovení občanského zákoníku, která upravují překročení oprávnění zmocněnce vyplývající z plné moci, tj. zejména ustanovení § 33 odst. 1 občanského zákoníku. Na základě toho Nejvyšší soud ČR uzavřel, že z takového jednání prokuristy je podnikatel zavázán v případě, že osobě, s níž prokurista jednal, neoznámil bez zbytečného odkladu po tom, co se o překročení dozvěděl, svůj nesouhlas.
  24. Rouček, F.: cit. dílo, s. 38.

Autor: Kateřina Eichlerová

Zatím žádné diskuzní příspěvky